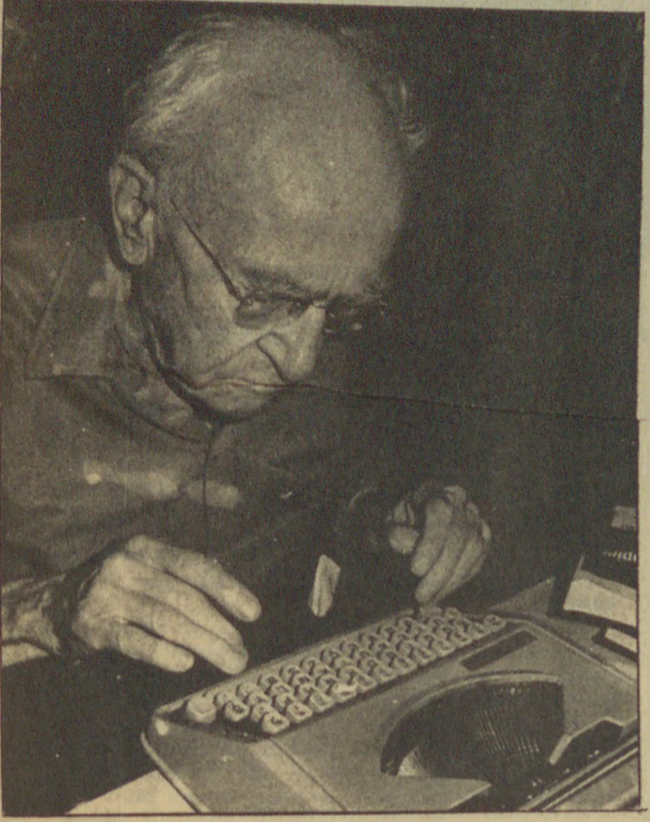

Yurdundan edilen insan *Zekeriya Sertel*

Röportaj: Gündüz Vassaf

Bugün 8. Sayfada

SUNUS

Memet Nazım

Zekeriya Sertel'le Gündüz Vassaf röportaj yapacak...

19 Aralık 1960'da T.C. Anayasasını çiğneyen Türk polisiyle Zekeriya beyin, Sertel destanının bir parçası olan, Yeşilköy macerasını, bugünkü hayatını ve projelerini, bir kaç sayfada yazıp gazeteye yollamak zor iş.

Zekeriya Sertel Türkiye'ye çağdaş gazetecilik anlayışını getirendir. Özgür basın için hiç bir türlü baskıdan korkmayanlardan, tek partili dönemde sesini çıkaranlardandır.

Demokrasiyi malları zannedenler, "memleketi kendi çiftlikleri sananlar" en sonunda, o zamanlar ender olan, bu namuslu gazeteciyi matbaası Tan'ı yıkarak susturma çaresine başvurdular. Geçirdiği acı deneylere rağmen Zekeriya Sertel inancından yılmadı ve geleceğe güvenle bakıyor. Notlarında "Türkiye nereye gidiyor?" sorusuna şöyle karşılık vermiştir;

"Amerika'nın ve özellikle CIA'nın programına göre Türkiye'de solun silinmesi gereklidir. Sıkıyönetim iki üç yılda elinden geldiğince bunu gerçekleştirmeye çalıştıysa da, solu sindiremedi. Sindiremezdi de. Bu önünde durulamıyacak bir akımdır. Çarkları geri dönmez. Bir defa ileri yolda işlemeye başladı mı artık o ileri işleyecektir.

Zekeriya beyin, Sertel ailesinin, cesareti, kaba kuvvete ve faşizme karşı savaş verenler için bir örnek olmuştur.

26 Ağustos 1976 Paris işçi mahallesi Montreuil...

Gündüz röportajı bitirdi, memleketten konuşurken Yıldız Sertel'in getirdiği gazeteye gözümüz ilişti: "Erge-
nekon tablosuna karşı çıkan öğretmen 141 ve 142 mad-
delerden yargılanacak... Taner Akçam'ın 676 yıl hapsi
istendi. Kahta ilçesinde 6 öğretmen ağır şekilde cezalan-
dırılıyor... Şili'de psikolojik işkence... Tel Zaatar düştü.."
Zekeriya bey pencereye bakarak, Nâzım'ın Tan gazetesinin
yıkılması üzerine yazdığı şiiri mırıldandı:

Bursada havlucu Recebe,
Karabük fabrikasında tasviyeci Hasana düşman
fakir köylü Hatçe kadına,
ırgat Süleyman'a düşman,
sana düşman, bana düşman,
düşünen insana düşman,
vatan ki bu insanların evidir,
sevgilim, onlar vatana düşman...

Yurdundan edilen insan

Zekeriya Sertel

RÖPORTAJ: GÜNDÜZ VASSAF

Hasret bizi bitirdi

Vatan Gazetesi benden Zekeriya Sertel'le bir röportaj yapmamı istedi.

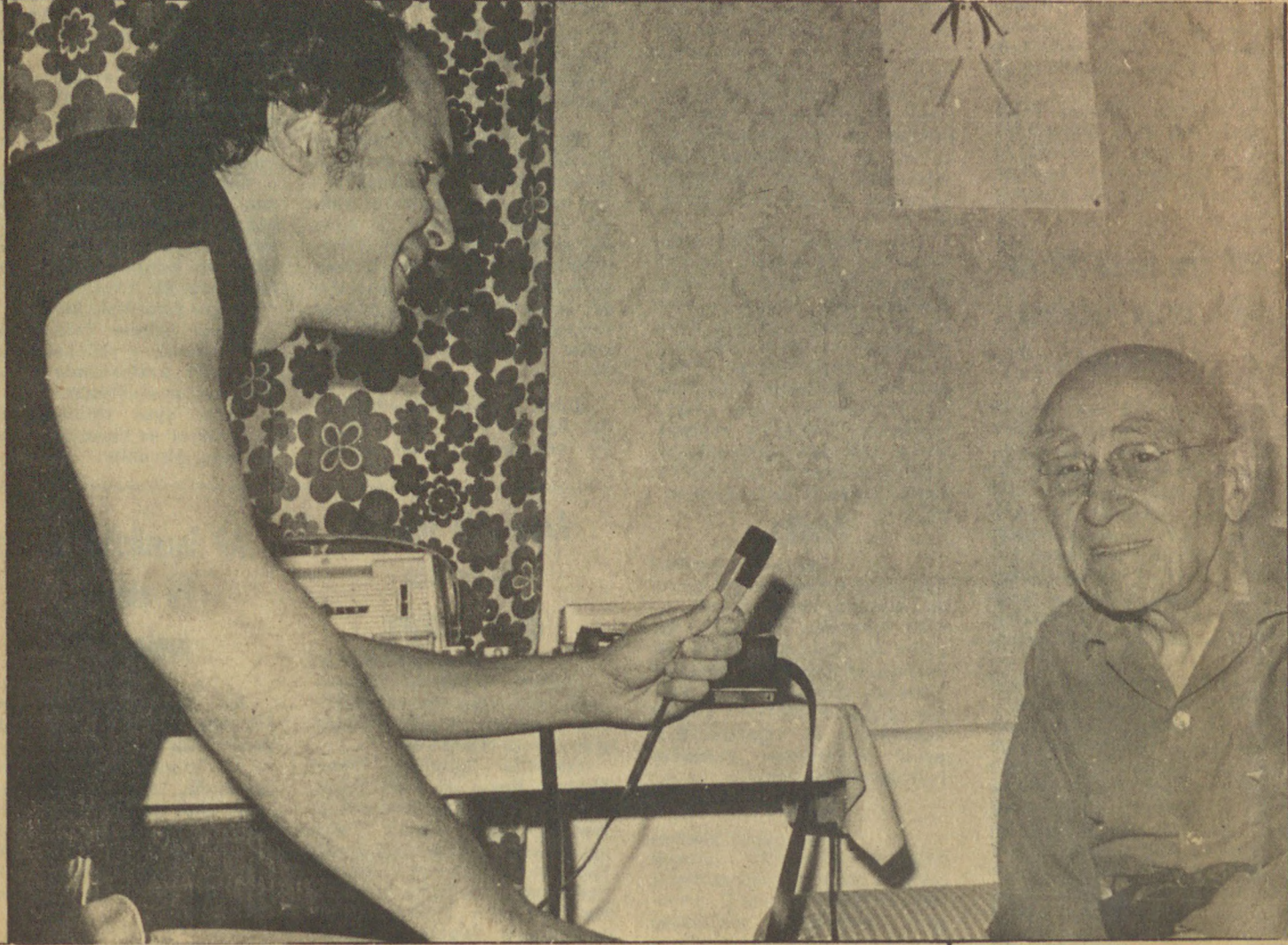
Yurda dönmeye yıllardır izin verilmeyen Zekeriya Sertel kızı Yıldız Sertel'le birlikte Paris'in yoksul, kenar mahallelerinden birinde oturuyor.

Kendisini evinde ziyaret ettim. Kapıyı Zekeriya Sertel açtı. Ak saçlı, gözlüklü, hayli zayıf, biraz bükülmüş bir ihtiyar— fakat zinde.

Ufacık bir dairedeyim. İki odaya sıkışmış Serteller. Çok mütevazı bir hayat yaşıyorlar. Bir odada Vincennes Üniversitesinde öğretim görevlisi Yıldız Sertel Türkiye hakkında yaz-

meç verdiğinizi hatırlıyorum. Yedi yıl önce 78 yaşınızda kalkıp Türkiye'ye geldiniz, Yeşilköy maceranızla sonuçlanan girişimde bulunduğunuz. Nasıl oldu yurda dönme girişiminiz?

Bir gün Hürriyet gazetesinin muhabiri Gökşin Sipahioğlu bizi buldu Paris'de. Gazetenin bize memlekete dönme imkanlarını sağlayabileceğini söyledi. Sonradan öğrendiğimize göre Hürriyet, Başbakan'la temasa geçmiş. Bizim dönmemiz için müsaade almaya çalışmışlar. Fakat Demirel bir şart koşmuş —De-

Zekeriya Sertel 84 yaşında bir ihtiyar. Ancak konuşmaya başlayınca bambaşka bir hava esiyor. Yorulmak bilmeyen, aydınlık genç bir insan var karşımda. Dün ve bugün kadar yarını da yaşıyor...

diği kitabın son düzeltmelerini yapıyor. Ev kitap ve resim dolu. Resimler Sertel'in hayatını yansıtıyor. Bir köşede, on yıl önce ölen ve kendisiyle birlikte zamanın ilerici gazetesi Tan'da mücadele veren eşi Sabiha Sertel'in fotoğrafı! Nâzım Hikmet'in büyük bir portresi.

"Koca Nâzım'la aynı derecede sevdiğimiz ve saydığımız büyük gerçek dostumuz Zekeriya Sertel'e" yazmış ressam tablonun altına. Sertel'le Nâzım Hikmet, yurt dışına çıkmaya zorunlu kaldıkları 1950'lerden, Nâzım'ın Sovyetler Birliği'nde ölümüne kadar geçen onbeş yıl süresince hemen hergün beraber olmuşlar, gurbet yıllarını birlikte yaşamışlar.

Başka bir köşede kendisine Pekin'deyken Çin ressamı tarafından hediye edilen sulu boya resimler. Onların hemen yanında rengârenk çocuk resimleri. Mahallede oturan ufak Türk çocuklarının yaptığı resimler bunlar. Anneleri babaları işdeyken "Zekeriya Amca"nın evine koşup, bu "sevimli" amcayla beraber oluyordular.

Zekeriya amcaları 84 yaşında bir ihtiyar. Ancak konuşmaya başlayınca bambaşka bir hava esiyor. Yorulmak bilmeyen, aydınlık genç bir insan var karşımda. Dün ve bugün kadar yarını da yaşıyor. Kendisiyle iki gün süren bir röportaj yaptım —iki ay, iki yıl da sürebiliriz

İLK TEŞEBBÜS

Karşı karşıya oturduk ve başladık konuşmaya. Bir süre sohbet ettik. Konuşmamız bugünkü duruma geldi. Vatan hasreti içinde Zekeriya bey. Hükümet Türkiye'ye sokmuyor. Yıllardır girişimlerde bulunmuş memleketine dönebilmek için. Kendisinden yurda dönme çabalarını anlatmasını rica ettim.

"İlk teşebbüsü bundan oniki yıl kadar önce Hasan Işık'ın Moskova Büyükelçiliği zamanında yaptım. Kendisine müracaat ettim. Gayet kibar ve nazik bir şekilde karşıladı beni. Memlekete dönebilmem için gerekeni yapmasını rica ettim. Pasaport istedim. Ben kendim yapamam bunu Ankara'ya sormalyım dedi. Ankara'ya sordu. Tabii cevap gelmedi. Zaten yaptığım müracaatların hepsi sükutla geçmiştir. Çünkü kanun yoluyla verilecek cevapları yoktur. Olmayınca susmayı tercih ederler, pasaport vermezler. Onun için Moskova girişimim sonuçlanmadı. Bunun üzerine düşündük taşındık, hiç olmazsa Paris'e kadar gidelim de Türkiye'ye daha yakın oluruz, oradan da bir imkân çıkınca memlekete dönme çarelerini ararız dedik. Tesadüfen o zaman da Hasan Işık Paris'de elçi bulunuyordu. Paris'e geldik kızımın beraber. Eşim Bakü'da vefat etmişti. Paris'de derhal müracaat ettik gene. Hasan Işık'ın elinden geleni yaptığını zannediyordum. Yazdı çizdi, fakat gene cevap gelmedi. Sessizlik bir süre devam etti böyle. Ama biz ümidimizi kesmedik. Gün gelir bir fırsat çıkar memlekete döneriz dedik. Artık bıkmıştık. Hasret bizi yıkmıştı. Memlekete dönmek, orada yaşamak ve ne yapabilirsek artık orda yapmak, vatanımıza, halkımıza hizmet etmek istedik. İmkân vermediler buna.

Vatanımda ölmek istiyorum diye bir de-

miş ki, eğer Sertel Sovyetlerin aleyhinde bir hatıra yazarsa o vakit kendisinin memlekete gelmesine müsaade ederiz. Olmazsa olmaz demiş. Hürriyet de bunu bana söyleyemedi. Fakat el altından beni kandırıp Türkiye'ye götürmek ve mümkünse bunu yazdırtmak istedi.

O sırada Çağlayangil geldi Paris'e. Dışişleri Bakanıydı. Beni görmek istedi. Kızımınla beraber gittim, görüştük. Çağlayangil cebinden bir kâğıt çıkardı. Anayasanın, insanın düşüncü hürriyeti, yazı hürriyeti, konuşma hürriyeti... üzerindeki maddesini okudu. Bu maddeye göre sizin bir suçunuz olmadığına ve mahkemece verilmiş bir karar bulunmadığına göre Türkiye'ye dönmenizde bir sakınca görmüyorum dedi. Bundan da cesaret alarak kalktım Türkiye'ye gittim. Daha doğrusu gitmeye teşebbüs ettim.

Yeşilköy'deki ünlü maceranızı gazeteilerden izledik. Bir gün geldiniz ertesi gün yurt dışına çıkarıldınız. Kimseyle konuşulmadınız. Yeşilköy'de olup bitenlerden Türk kamuoyu karanlıkta kaldı. Ne olduğunu merak ediyoruz.

Çağlayangil'le konuşmamdan kısa bir müddet sonra bir gün Paris'den bindik uçağa. Yanımda 14'lerden Orhan Erkanlı vardı. Biraz da ona güveniyordum. Bazı güçlükler çıkarsa Erkanlı yardım edebilir diye umuyordum.

YEŞİLKÖY'DE

Neyse uçakta gidiyoruz. Tabii gayet heyecanlıyım. Yirmi yıldan sonra memleketime dönüyorum. Yirmi yıl geçmişti. İnsan anasına kavuşmak ister gibi, uzun süre anasını görmemiş bir evlat gibi heyecanlı ve sevinçle gittim. Yolda Atina'ya uğradık. Uçağımız biraz geç kaldı. Onun için akşam olmuştu vardığımız zaman İstanbul'a Uçaktan İstanbul'u göremedim maalesef. Karanlık. Hasretimi gidereemedim. İndik Yeşilköy'e. Yanımda pasaport yok tabii. Eh, pasaportsuz olduğum için nüfus kâğıdımı verdim polise. Polis nüfus kâğıdını alınca bir kaç dakika müsaade eder misiniz, dedi. Gitti. Bir süre sonra geldi. Buyurun benim odamda oturun da bazı muameleler var, onları yapalım, gidirsiniz dedi. Erkanlı hemen durumdan şüphelendi. Ben İstanbul'a gidip arkadaşlarla temasa geçeyim, güçlükleri halletmeye çalışayım dedi. O çıktı gitti. Ben yalnız kaldım. Odada günün gazeteleri vardı. Ben hasretle gazetelere sarıldım. Bu arada, polis komiseri de bir takım telefonlar etti. Yarım saat sonra odanın içi birinci şubenin amirinden memuruna kadar polisle doldu. Düşündüler taşındılar ne yapacağız diye. Nihayet galiba emir geldi. Bu akşam bizim misafiriniz olacaksınız, buyrun otele gidelim, dediler. Bu bir nevi tutuklamaydı. Ben mahkeme kararı alıp almadıklarını sordum. Almalarına da imkân yoktu. Çünkü o gün bayram günüydü. Bütün resmi daireler kapalıydı. Polisler telefonla önce emniyet müdüriyle, sonra valiyle, arkasından Ankara'yla Demirel'le temasa geçmişler ve bir karar verememişler. Bu akşam otele misafirimiz olsun yarın karar veririz demişler.

YARIN: Kasım Gülek, köpeğine

Paris'ten yemek getiriyormuş

BABAM
KAPİTA
ARMAC

Yurdundan edilen insan

Zekeriya Sertel

2 RÖPORTAJ: GÜNÜZ VASSAF

Yirmi seneden beri komünizmle savaşmışsınız, ama komünizmin ne olduğunu bile bilmiyorsunuz

Dışişleri Bakanı Çağlayangil yurda dönmenizde bir engel olmadığını söylüyor, yirmi yıllık ayrıktan sonra yurdunuza dönüyorsunuz ve polis hemen alıp götürüyor sizi. Beni misafir ettiler dediniz, nasıl geçti "misafirliğiniz?"

Beni Çınar Oteline götürdüler. Bir süre aşağıda girişte oturdum sivillerden biriyle. Öteki memurlar da dışarda bilmiyorum neyle meşguller. Biz ikimiz oturuyoruz. Yanımızda da Adana beyleri, parababaları oturuyor, ahbaplık ediyorlar kendi aralarında. Fakat o kadar yüksek sesle konuşuyorlar ki dinlemek mümkün değil. Benim de Türkiye'ye girer girmez işittiğim ilk sohbet olduğu için ister istemez ilgiyle dinledim. Aralarında dedikodu yapıyorlardı.

"İşittiniz mi Kasım Gülek bey evlendi."

"Evet, evlenmiş. Karısı da kendisinden çok gençmiş."

"O bir şey değil birader. Asıl mesele nedir biliyor musun? Kasım Gülek köpeğine Paris'ten yemek getirtiyormuş."

Döndüm yanımdaki polise.

"Senin evinde etin yemeğin filan var mı?" diye sordum.

"Beyefendi," dedi, "Yok tabii."

"Bak işitiyor musun, ne diyorlar. Paris'ten köpeğe yemek getiriyorlarmış."

şılacakları. Durdular, düşündüler.. düşündüler.

"Kuzum Zekeriya bey," dedi, Ziya bey.

"Görüyorsunuz ki biz bu sualin cevabını verecek durumda değiliz. Bari siz anlatın bize komünizmin ne olduğunu da öğrenmiş olalım."

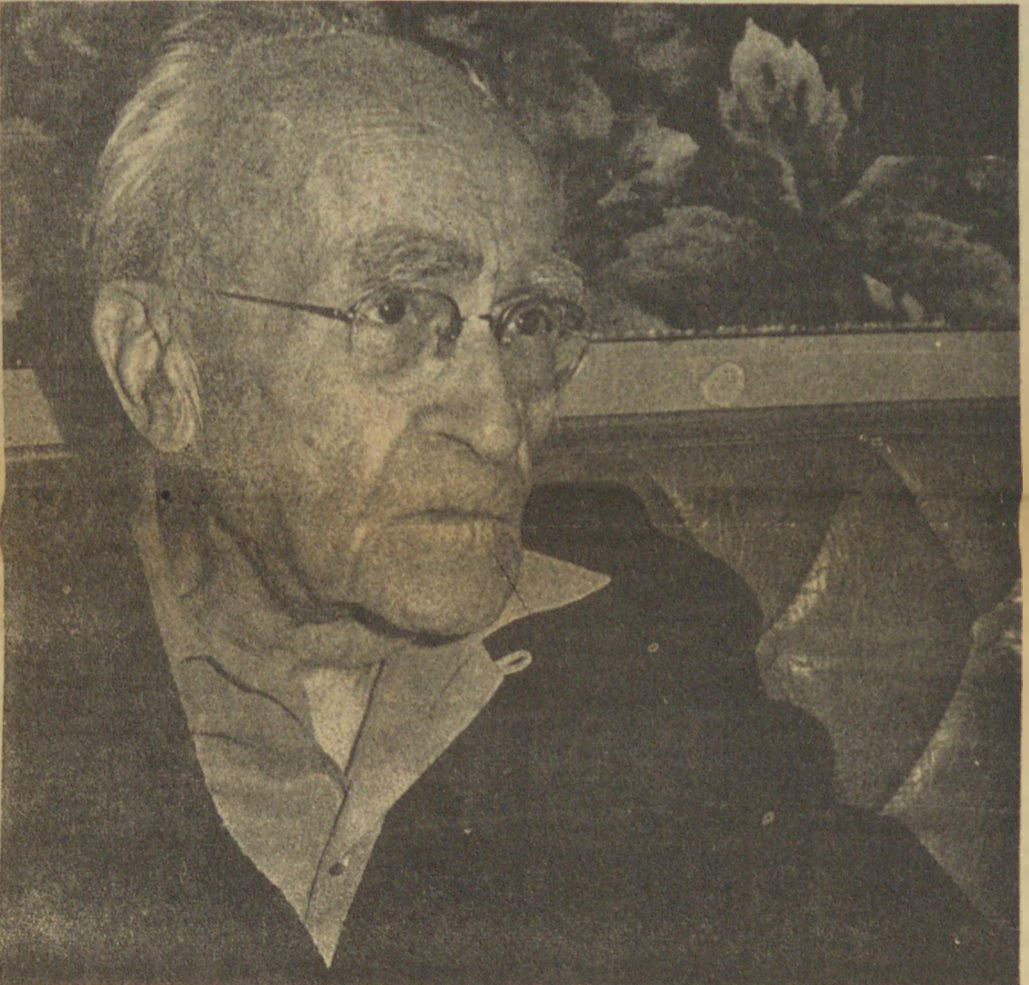
"Ayıp yahu," dedim, "Yani şimdiye kadar bu işle uğraşmışsınız. Bunu meslek edinmişsiniz. Yirmi seneden beri komünizmle savaşmışsınız. Komünizmin ne olduğunu bilmiyorsunuz. Nasıl olur böyle şey?"

"Olur beyefendi. Biz memuruz. Pek bilemeyiz," dedi.

"Peki," dedim, "Ben kısaca anlatayım, bak komünizm nedir? Marx cemiyetinin gelişmesini incelerken çeşitli safhaları anlatır, ve bu safhaların sonunda cemiyetin komünizme varacağını söyler. Komünizme vardığı zaman cemiyet ne olacak biliyor musun? Ordusu olmayacak başta. Polisi, senin gibi polisi olmayacak. Jandarması olmayacak. Parası olmayacak. Devleti olmayacak. Böyle bir toplumu hayalinde tasavvur edebiliyor musun? Var mı dünyanın hiç bir yerinde böyle bir memleket?"

"Yok beyefendi."

"Demek ki dünyada böyle bir komünist

"Onlar bilmeyince 'peki' deyip ben başladım anlatmaya; Marx cemiyetinin gelişmesini incelerken..."

"Evet, onlar getirtirler," dedi.

"Ha işte," dedim, "Sen onlar için çalışıyorsun."

"Eh, ne yapalım bey. İşte ekmeğin parası..."

Derken yanıma diğer memurlar geldiler. Bizi aldılar, yukarı katta bir odaya götürdüler. Bütün memurlar doldurdu odayı. Ziya bey onların amiri. Dedi ki,

"Zekeriya bey, vali bey bize emir verdi.

Size azami ihtiram ve hürmet göstermek mecburiyetindeyiz. Ne istiyorsanız söyleyiniz, yapacağız."

"Her şeyden evvel açım, yemek istiyorum" dedim. "Pekala" dediler. "Zaten biz ısmarladık yemeği."

Meğer onlar, kendileri ziyafete konmak için benden önce muazzam bir yemek hazırlamışlar. Beş on dakika sonra yemekler geldi. Tavuklar, kebaplar, bilmemne tatlıları, neler neler. Fakat tabii benden çok kendilerine ikramdı bu yemek. Neyse afiyetle yediler hepsini.

Hep polislerle birliktesiniz. Neler konuşunuz?

Yemekten kalktıktan sonra oturduk, susuyoruz. Ne olacağını bilmiyorum. Akşamı orada geçireceğiz diye sabırla bekliyorum. Ziya bey,

"Zekeriya bey, biraz konuşsanız. Bu susku havasını gidersek," dedi. Ve ilave etti hemen,

"Merak etmeyin. Yani sizi sorguya çekmek manasında sormuyorum. Ne isterseniz konuşun. Bir konuşalım. Ahbaplık edelim." Bunun üzerine,

"Kuzum Ziya bey, ben seni taa eskiden beri tanırım. Belki yirmi otuz seneden beri komünistlerin arkasından koşar durursun. Bir çok insanın canını yakmışsın. Buradaki bütün arkadaşlarının da mesleği insan avlayıp hapse atmak. Komünisttir diye lekelemek. Ve bunun verdiği kazançla da geçinmek. Biliyor musunuz ki bu komünizmin ne olduğunu, bu kadar insan suçluyorsunuz. Cezalara çarptırılıyorsunuz, günahına giriyorsunuz." derken durdular birdenbire. Allah Allah. Nasıl cevap verecekler şimdi komünizm nedir diye? Akıllarına hiç gelmemiş böyle bir sualle kar-

toplumu henüz olmamış. O halde muhayyel, kimbilir yüz yıl sonra mı, beşyüz yıl sonra mı Türkiye'ye ne vakit gelecek —belki bin yıl sonra gelecek olan bir şey için, bizleri böyle gelip tutuklamak, insanları hapse atmak, asmak ve öldürtmek günah değil mi yahu," dedim. Sivillerden birisi atıldı.

"Ama efendim, Aziz Nesin komünist değil mi?"

"Canım bırak böyle, cahilliğini ortaya çıkarma," dedim.

Aziz Nesin'in neresi komünist yahu. Aziz'in yazıları meydanda. Gizli bir şey yapmıyor bu adam. Okumadan bilmeden, ne diye böyle şeyler söylersiniz?"

Bunlar şaşkınlık içersinde böyle ne yapacaklarını bilmezken kapı açıldı. Birinci şubenin daha büyük amirleri geldiler. Bu defa konu değişti Nâzım'a dayandı. Amirler Nâzım'ı öğrenmek isterler. Nâzım kimdir? Nâzım şair midir? Yani Nâzım'ın şairliğini dahi inkâr edecek kadar cahiller. Onlara Nâzım'ın dünya çapında bir şair olduğunu ve memleketin dışına atılmasının memleket hesabına bir zarar olduğunu ve yapanların cahilliklerinden dolayı cinayet işlediklerini anlattım. Akılları pek almadı ama cevap da vermediler. Bir hayli konuştuk.

O sırada kimse sizi aramıyor muydu?

Gazeteciler haber almışlar. Yeşilköy'e mesafe uzun olduğu için biraz geç kalmışlar. Gelmişler, kapı dışında bekliyorlar. Fakat içeriye de bir türlü giremiyorlar. Çünkü dışarda da nöbetçi polis var, kimseyi içeriye sokmuyor. Zaten içerden de kapıyı kilitlediler, ne olur ne olmaz açılmasını diye. Bir ara, "Bu münasebetsiz bir oda, denizi gören bir oda verin ki hiç olmazsa denizi göreyim" dedim. Çıktık denizi görmek için, gazeteciler hemen hücum ettiler. Ziya bey ürktü. "Aman aman çocuklar sokulmayın, ne olur" diye yalvardı. Gazetecileri uzaklaştırdı. Biz tekrar içeri döndük. Tabii denizi gören odaya da gidemedik. Evet, geceyi böyle geçirdik. Bütün birinci şube amirleri ve memurları çekildiler. Bir kişiyi odamda bıraktılar nöbetçi olarak. Yattık.

**YARIN: "ZEKERİYA BEY YERE YAT!"
DİYE BAĞIRIYORLARDI...**

Eşi Sabiha Sertel'in ölümünden sonra Zekeriya Sertel kızı Yıldız Sertel'le mütevazı bir hayat sürüyor.

CİN GERÇEĞİ

ZEKERİYA 10
SERTEL in anıları

Yurdundan edilen insan

Zekeriya Sertel

RÖPORTAJ: GÜNDÜZ VASSAF

4 ARALIK BÜYÜK AİLE FAGİASIDIR

Zaman zaman gelir bu hasret. Zaman zaman dalga halinde bastırır insanı. Bastırıldığı zaman ağlamaklı olursunuz. Çok defalar, bilhassa Baküdeyken Ankara Radyosunu yakaladığım zaman ağlamaklı olurdum. Gözlerim dolardı. Zaten bu yüzden dayanamadık. Memlekete dönmeye karar verdik. O da olmadı maalesef.

Sizi ülkenizden ayrılıp dışarda yaşamaya zorlayan 4 Aralık Tan olaylarını ve ondan sonraki günleri bize hatırlatır mısınız?

Bu uzun bir hikâye. Memleketi niçin terkettim? Bizim için 4 Aralık büyük bir aile faciasıdır. Bu aynı zamanda Türk basınına da bir saldıdır. Memleket çapında bir hadisedir. Hatta diyebilirim ki bugünkü olaylar o vakitten başlar. Demokrasi kavgasına vurulan ilk darbelerdendir bu. İlk darbenin kurbanları da biz olduk. İkinci kurbanlar 12 Marttan sonra sıkıyönetim de verdiğimiz kurbanlar oldu. Ve şimdi yine kurbanlar veri-

yoruz, memleket de beraber kurban oluyor. 4 Aralık 1945 de faşistler matbaamızı yıktıktan sonra bu işin sorumlusu sanki bizmişiz gibi ben ve eşim Sabiha Sertel'i hapis-haneye attılar. Çıktıktan sonra da bizi baskı altına aldılar. Evimizin önüne arkasına sağına soluna sivil polisler koydular. Sokağa çıkamaz olduk. Dostlarımız münasebetlerini kesmek zorunda kaldılar. Her türlü baskı gün be gün arttırıldı. O hale geldi ki ben artık kendi memleketimde kendimi yabancı hissetmeye başladım. Özgürlüğümü kaybetmişim. Konuşacak insan bulamaz olmuştum. Zaten Sabahattin Ali'nin öldürülmesi ve Nâzım Hikmet'in memleketi terketmek zorunda bırakılması havayı çok ağırlaştırmıştı. Bize hayatı cehennem etmek için ellerinden geleni esirgemiyorlardı. Bu baskı yüzünden memleket dışına çıkalım da biraz hava değiştirelim dedik. Bu hevesle çıktık. Çi-

kış o çıkış. Bir daha dönmelik. Kısmet böyle oldu.

O zaman çıkarken pasaport almada güçlük çektiniz mi?

Çektim. Ama yine de pasaport verdiler, çünkü Adnan Menderes devrinde çıktık biz. Adnan Menderes ile tanışıyordum. Polis önce bana pasaport vermek istemedi. Onun üzerine Başbakan sıfatıyla Adnan Menderes'e telgraf çektim. Dedim ki siz güya bizi tek parti sisteminin yarattığı boğucu havadan kurtarıp özgürlüğe kavuşturacaksınız. Halbuki hava aynı hava. Bana dışarı çıkma hakkını tanımıyorlar, bu ne biçim iştir diye biraz sertçe bir telgraf çektim. Yirmi dört saat geçmedi pasaportunuz için izin verilmiştir diye cevap geldi ve ertesi gün de pasaportu aldık çıktık.

Sağlık durumunuz nasıl? Son günlerde görmede güçlük çektiğinizi duydum. Şimdi nasılsınız?

Sağlık durumum yaşama göre hamdolsun iyi sayılabilir

Ama iki arıza var. Birisi şeker. İki sene önce Amerika da olmuştum. Hala devam ediyor. Fakat o kadar da mühim değil, perhize uyarmanız zararı dokunmuyor. Asıl sorun gözlerimdeki katarakt. Günden güne gözlerim zayıflıyor ve küçük harfleri okuyamaz duruma gelmiş bulunuyorum. Onun için mesela gazeteleri daha çok başlıklarını okuyarak yürütüyorum. Halbuki benim mesleğim gereği bütün işim okumak yazmak. Okumayınca rahatsız oluyorum. Kitap sevenler için en kötü hastalık bu. Duyduğuma göre Sartre'da da aynı hastalık varmış ve bu yüzden okuyup yaramaz olmuş zavallı. Ben gözlerimi muayene ettirdim ve ameliyat yapıp yapılamayacağını sordum. Ameliyatın olabileceğini, tekrardan iyi görebileceğimi söylediler. Evet ama bu kapitalist memleketlerde hasta olmamak lazım. Hasta oldunuz mu sizi soyup soğana çevirirler. Böyle bir ameliyatın bana kaç bin liraya mal olacağını tahmin etmek bile mümkün değil. Bende de bu kadar para yok. Son zamanlarda mali vaziyetimiz zaten gayet dar. Şimdiki geçimimiz beraber yaşadığım kızım Yıldız'ın üniversiteden aldığı küçük bir maaşla temin edilebiliyor. Onun dışında hiç bir gelirimiz yok. Bu imkansızlıklar karşısında ben nasıl ameliyat olabilirim? Mecburum kaderin cilvesine katlanmaya ve bir gün tabii ki okuyamayacak hale geleceğim. Gözlerim kör olacak.

YARIN:

Yazdıklarım

Yurdundan edilen insan

Zekeriya Sertel

RÖPORTAJ: GUNDUZ VASSAF

Nâzım Hikmet'in hayatını benden iyi bilen yoktur

Kurtuluş Savaşında New York Times'daki yazılarınız, Atatürk döneminde Basın Yayın Genel Müdürlüğünüz, Türkiye'de çıkardığınız dergi ve gazetelerdeki çalışmalarınızla durmadan yazıp çizdiniz; boş durmadınız. Gurbet dönemi-nizi nasıl geçiriyorsunuz?

Türkiye'den çıktktan sonra Avrupa'yı baştan aşağı dolaştık. Taa Finlandiya'dan Bulgaristan'a akadar ilerici gericici bütün memleketleri gördük. Sovyetler Birliği ve Çin de dahil olmak üzere hemen hemen dünyanın yarısını dolaştık sayılır. İstanbul'da şimdi ikinci baskısı yapılmakta olan "Mavi Gözli Dev" adında Nâzım Hikmet'in hayat ve sanatını anlatan bir kitapla "Hatırladıklarım" başlığı ile basın hayatım üstüne yazdığım kitaptan başka Çin seyahatine ait izlenimlerimi bir kitap içinde topladım. Sovyetler Birliği hakkında da bir kitap yazdım. Nâzım Hikmet'in memleketten çıkıp ölümüne kadar geçen hayatını yazarak onun hakkındaki ikinci kitabımı tamamladım.

Ben bu kitaba çok önem veriyorum çünkü Nazım Hikmet'in memleketten ayrılıp ölünceye kadar geçen hayatını benden iyi bilen yoktur. "Babıali'de Tanıdıklarım" adı altında Babıali'de bulduğum müddetçe beraber olduğum gazeteciler hakkında bir kitap yazdım. Uzun ayrılıklarla bir kaç kez gittiğim ve değişimlerini izlediğim Amerika'ya ait görüşlerimi yazdım. Ve nihayet eğlence kabilinden her gün değilse bile sık sık tuttuğum notları "Gazetem elimde olsaydı ne yazardım?" başlığı altında toparladım. Bugün dahi bir hatıra olmak üzere bence değeri var.

Gözlerim gittikçe zayıflıyor...

dır. Çünkü olaylar üzerinde düşüncelerimi ve izlenimlerimi anlatır.

Bu kitapların hiç birisi henüz çıkmadı. Bir kısmının çıkması belki gecikecek. Bir kısmının çıkması belki yakında gerçekleşecek. Yani anltyacağınız memleket dışında hiç boş durnadık. İyi kötü halkımıza yararlı olmaya çalıştık.

Bugünlerde ne yapıyorsunuz? Yeni bir şey yazıyor musunuz?

Şimdi de Avrupa'daki sosyal ve politik gelişimler üstüne bir kitapla meşgulüm. Demin Sovyetler Birliği, Amerika ve Çin'i yazdığımı belirtmişim. Böylece okuyucuya dört büyük alemin gidişini anlatmaya çalışıyorum. Bu kitap için çok hazırlandım. Fakat gözlerimin zayıflaması yüzünden bunu bitirip bitiremeyeceğimi bilmiyorum.

YARIN: Danıştay'da

Nâzım Hikmet, gazetecilik yaşamım Çin seyahati'ne ait izlenimlerim ve Sovyetler Birliği hakkında kitaplar yazdım. Nâzım'ın memleketten çıkışından ölümüne dek geçen hayatını kitabın ikinci cildi olarak tamamladım.

Yurdundan edilen insan

Zekeriya Sertel

RÖPORTAJ: GÜNDÜZ VASSAF

Başbakana yazdığım mektubun üstünden üç ay geçti hâlâ bir cevap yok...

Sükûtu siper yapıp haksızlığı kanunsuzluğu sürdürüyorlar

Zekeriya bey Türkiye'yi anarken gözleriniz doluyor. Yeşilköy'den sonra Türkiye'ye dönme girişimlerinde bulunduğunuz mu?

Blr çok arkadaş beni teş-

vik etti. Kanun yoluyla seni memlekete sokarız dediler. Çünkü sana karşı yapılan davranış haksızdır, kanunsuzdur ve bu kanunsuzluğun önüne geçebiliriz dediler. Fakat ben 1960'larda yine Demirel za-

manında alınan bir Bakanlar Kurulu kararından dolayı memlekete sokulmadığımı biliyorum. Memleketimden kovulmam Anayasaya aykırı olduğu için kalktım Danıştaya başvurdum. Danıştay beni haklı gördü. Davayı kazandım. Fakat yüzde yüz eminim ki halâ Türkiye'de giriş kapılarına benim memlekete girebileceğime dair emir verilmiş değildir, ben hâlâ kara listeye dahilim. Bu yaşımdan sonra tekrardan polislerin emriyle uçağa bindirilip geri gönderilme tehlikesini göze alamıyorum. Hâlâ, yani oniki yıldır yurda dönmek için pasaport verilmesini bekliyorum. Nitekim benim dışarı atılmamdan sonra Millet Meclisinde yapılan konuşmalarda mebusların bir çoğu yapılan işlemin yanlış olduğunu, bir vatandaşın memleket dışına atılmayacağını savundular, ve anlattılar ki yapılan işler tamamıyla kanunsuzdur, yersizdir. Ona rağmen de bu kanunsuzluk devam ediyor. Önüne geçilemiyor. Bu kanunsuzluk kalkmadıkça, memlekette hukuka kanuna saygı gösterilmedikçe dönmeyi tehlikeli buluyorum.

İçişleri Bakanlığına karşı açtığınız Danıştay davasını kazanmış bulunuyorsunuz. Bundan sonra doğrudan doğruya hükümete başvurduğunuz mu?

Evet. Şöyle oldu. Ankara'daki dostlarımızdan birine bana yapılan haksızlıkları hatırlattım ve durumumu anlattım. Dostum bu mektubu Başbakan Demirel'e iletti. Demirel benim durumumun üç açıdan yani politik, hukuki ve insani bakımdan incelenmesi gerektiğini söylemiş. Bunun üzerine Başbakana ayrıca bir mektup yazarak bu üç açıdan durumumu bildirdim. Aradan üç ay geçti gene cevap yok tabii. Sükutu siper yaparak kanunsuzluğu ve haksızlığı sürdürüyorlar.

YARIN: Demirel'e yazılan mektup ve Danıştay kararı

Oniki yıldır yurda giriş için pasaport bekliyorum...

Yurdundan edilen insan

Zekeriya Sertel

RÖPORTAJ: GÜNDÜZ VASSAF

SERTEL DEMİREL'E YAZDIĞI MEKTUPTA ŞÖYLE DİYOR:

İnsani bakımdan durumumu sizin insanlığınıza bıraktım

Zekeriya Sertel memleket hasretini, Türkiye'nin Sesi radyosunu dinleyerek bir ölçüde hafifletiyor

DEMİREL'E MEKTUP

Sayın Başbakan Demirel, Durumumu size bildirdiklerini öğrendim. Siz de benim durumumun siyasi, hukuki ve insani yanları olduğunu söylemişsiniz. Bu vesile ile sizi aşağıdaki noktalarda aydınlatmayı yararlı gördüm.

Siyasi bakımdan durumum açık. Seksendört yaşındayım. Artık politikayla meşgul olacak durumda değilim.

2. Hukuki açıdan benim hiç bir mahkumiyetim olmadığı gibi herhangi bir meseleden ötürü aleyhimde kovuşturma da yoktur. Dolayısıyla hukuki açıdan tamamiyle suçsuzum.

3. İnsani bakımdan ise, bunu sizin insanlığınıza bırakıyorum.

Bütün bu gerçeklere rağmen gene de memleketi dönmemde bir sakınca görüyorsanız, hiç olmazsa gurbet elde sefalet düşmemem için Merkez Bankasında bloke edilmiş parası bulunan büyük kızım Sevim'in bana münasip bir maaş bağlamasına izin verilmesini rica ederim.

DANIŞTAYA BAŞVURU

Zekeriya Sertel adına Danıştay'a başvuran avukatlar Cemal Reşit Eyüboğlu ve İ. Hakkı Balamir'in iddialarını inceleyen Danıştay Onikinci Dairesi kararını Sertel lehine vermiştir. Danıştay'ın yayınladığı karar metninde: Avukatların görüşlerine, İçişleri Bakanlığının savunma özetine ve Raportör Yılmaz Taşdelen'in düşüncesine yer verildikten sonra "Danıştay Onikinci Dairesince işin gereği düşünüldü" denmekte ve karar açıklanmaktadır. Kararda aynen:

"1952 yılında muteber ve usulüne uygun pasaportla yurtdışına çıktığı anla-

şılan davacının 12.12.1969 gününde Paris'ten bir uçağa binerek İstanbul Yeşilköy Havaalanına indiği, yetkili güvenlik kuvvetleri tarafından bir gün misafir edildikten sonra Türk Hava Yollarına ait bir uçakla Paris'e geri gönderildiği anlaşılmaktadır.

Dava sınır dışı edilmiş bulunan davacı hakkında uygulanan işlemin iptali ve bu nedenle uğranılan zarar karşılığı 9000 lira maddi ve 50.000 lira manevi tazminatın da davalılardan tahsiline karar verilmesine ilişkin bulunmaktadır.

5682 sayılı Pasaport Kanununun 3'üncü maddesi, pasaportsuz veya vesikasız gelen Türk vatandaşlarının Türkiye Cumhuriyeti nüfus hüviyeti cüzdanlarını veya hüviyet varakalarını ibraz ettikleri ve bunların kendilerine ait bulunduğu tahakkuk eylediği takdirde Türkiye'ye kabul olunacaklarını amir bulunmaktadır. Yukarıda belirtilen tarihte Türkiye'ye geldiği anlaşılan davacı da Türk vatandaşı olarak bu belgeleri ibraz etmiştir.

Yurt dışındaki faaliyetleri gözönüne alınan davacının, Türkiye'ye girmeleri memnu kimselerden addolunduğu; bu nedenle mezkur kanunun 8'inci maddesinin 5'inci fıkrasına dayanılarak sınır dışı edildiği ileri sürülmekte ise de, bu madde hükmünün Türk vatandaşları için uygulanmayacağı madde metninden açıkça anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan 403 sayılı Türk vatandaşlığı Kanununun 25 ve 26'ncı maddeleri ile, Türk vatandaşlığını kaybetme ve çıkarma halleri saptanmakta; davacı hakkında bu madde hükümleri uyarınca bir işlem yapıldığı yolunda herhangi bir beyan

veya ibraz edilmiş bir belge de bulunmamaktadır.

Yukarıda belirtilen nedenlerle ve 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 18'inci maddesinin seyahat ve yerleşme hürriyeti; 54'üncü maddesiyle de vatandaşlara tanınan diğer haklar karşısında davacıya uygulanan işlemde mevzuata uyarlık görülmediğinden davanın kabulü ile idarenin kendi fonksiyonu içinde tek taraflı icrai nitelikte olan işlemin iptaline, 9000 lira maddi tazminata ilişkin talebin dayanağı bulunmadığı ve belgelendirilemediği anlaşıldığından reddine; manevi tazminatla ilgili isteği, takdiren (2500) ikibin beşyüz liraya ilişkin kısmının kabulü ile bu miktarda davalılardan alınarak davacıya verilmesine" deniyor.

Röportajımız bitmişti artık. Akşam olmak üzereydi. Zekeriya beyin yürüyüş saatiymiş. Ben de katıldım. Yolda bana günlük yaşantısını anlattı.

Gurbette geçirdiği diğer günler gibi, o gün de Zekeriya Sertel erkenden uyanmış ve derhal her gün hasretle beklediği Türkiye'den gelen gazete ve mektupları almak üzere alt kattaki posta kutusuna inmişti. Daha sonra, kitabının üzerinde çalışacak, yemeğini yiyecek, kağıt falı açacak, yabancı dil bilmeyen bir Türk komşusunu hastaneye götürecekti, radyosundan Türkiye'nin Sesi'ni dinleyecek ve gurbetteki çilesini sabır ve çalışmayla sürdürmeye devam edecekti.

Zekeriya bey ile yürürken mahallenin büyük alışveriş merkezine gelmiştik. Akşama iyi bir kavun almak istiyordu Zekeriya bey. Vedalaştık. Arkasını döndü ve elinden düşmeyen tesbihini çekerek ağır adımlarla uzaklaştı.

SON

